

УДК 321(447)

DOI: 10.17721/2413-7065.1(90).2024.306314

НОВІТНЄ НАСИЛЬНИЦЬКЕ РОЗПОРОШЕННЯ УКРАЇНЦІВ: ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРОСТОРУ

Валентин КРИСАЧЕНКО

orcid.org/0000-0002-4965-2750

доктор філософських наук, професор,

завідувач відділу військово-патріотичного виховання НДІУ

Анотація. Кардинальні трансформації, які переживає сучасне українське суспільство в умовах повномасштабної агресії РФ проти України, та набуття нею статусу кандидата в ЄС потребують належного, глибокого і всебічного аналізу стратегій гуманітарного розвитку України, реалізації євроінтеграційного вектора її розвитку, зміцнення єдності українського світу. Досліджуються культурно-освітні пріоритети утвердження української ідентичності, гуманітарні стратегії розвитку України в контексті набуття повноцінного членства в Європейському Союзі. Практичні модули освітньо-культурної інтеграції України до ЄС вимагають: здійснення інформаційно-комунікаційних проєктів, спрямованих на розвиток та забезпечення національно-культурних потреб закордонного українства; інформування діаспори про актуальні події суспільного та культурного життя України; сприяння встановленню контактів між науковими закладами, установами культури, творчими колективами з різних країн, які прагнуть підтримувати зв'язки з Україною; створення мережі українських інформаційно-культурних центрів за кордоном на зразок «Українських садіб/домів». Перемога в російсько-українській війні потребує консолідації зусиль всієї нації з оперттям на повноцінну міжнародну підтримку та допомогу. В питаннях збереження та відтворення гуманітарного простору першочерговою залишається необхідність широкої інформованості людей з питань цілісного образу української національної культури через систему освіти усіх типів та через мас-медіа, що сприятиме консолідації нації та державотворчим процесам. Освіта українського зарубіжжя – потужний фактор збереження національної ідентичності українця за кордоном. У світі існує розвинена мережа українських освітніх закладів різного рівня. Їх історія налічує понад століття, а географія охоплює всі континенти. Сьогодні ми є свідками народження нових закладів українських студій у країнах Європи, над створенням і розвитком яких працюють представники новітньої хвилі еміграції. Координаційні функції в консолідації нової хвилі української діаспори мають взяти на себе управлінські структури та громадянське суспільство України.

Ключові слова: Україна; Європейський Союз; російська агресія; громадянське суспільство; діаспора; культура; освіта.

THE LATEST FORCED SCATTERING OF UKRAINIANS: THE PROBLEM OF NATIONAL HUMANITARIAN SPACE FORMING

Valentyn KRYSACHENKO

Doctor of Philosophical Sciences, professor,

Head of the Military and Patriotic Education Department of RIUS

Annotation. The radical transformations that modern Ukrainian society is experiencing in the

© Крисаченко В.

conditions of full-scale aggression of the rf against Ukraine and granting of EU candidate status require a proper, in-depth and comprehensive analysis of Ukraine's humanitarian development strategies, the implementation of the European integration vector of its development, and the strengthening of the unity of the Ukrainian world. Cultural and educational priorities for the establishing Ukrainian identity, humanitarian strategies for the development of Ukraine in the context of full membership in the European Union are studied. Practical modes of educational and cultural integration of Ukraine into the EU require: the implementation of information and communication projects aimed at the development and provision of the national and cultural needs of Ukrainians abroad; informing the diaspora about current events in the social and cultural life of Ukraine; facilitating the establishment of contacts between scientific institutions, cultural institutions, creative collectives from different countries, seeking to liaise with Ukraine; creation of a network of Ukrainian informational and cultural centers abroad like "Ukrainian manors/homes". Victory in the russian-Ukrainian war requires the consolidation of the efforts of the entire nation, relying on full international support and assistance. In matters of preservation and reproduction of the humanitarian space, the need for broad awareness of people about the integral image of the Ukrainian national culture through the education system of all types and through the mass media, which will contribute to the consolidation of the nation and state-building processes, remains the primary priority. Ukrainian education abroad is a powerful factor in preserving the national identity of a Ukrainian person abroad. There is a developed network of Ukrainian educational institutions of various levels in the world. Their history extends over a century, and their geography spans all the continents. Today, we are witnessing the birth of new institutions of Ukrainian studies in European countries, the creation and development of which are being worked on by representatives of the newest wave of emigration. Administrative structures and the civil society of Ukraine have to assume coordination functions in the consolidation of the new wave of the Ukrainian diaspora.

Key words: Ukraine; European Union; Russian aggression; civil society; diaspora; culture; education.

Постановка проблеми. Перед центральними органами виконавчої влади на теперішньому етапі стоїть низка пріоритетних завдань, виконання яких спрямоване на утвердження України у міжнародному співтоваристві як надійного партнера, демократичної європейської держави з багатими культурними та освітніми традиціями. В реалізації цього процесу особливою є роль громадянського суспільства, зокрема його креативні зусилля з налагодження співпраці та взаєморозуміння з ЄС, особливо зі стратегічними союзниками України – Польщею та Німеччиною. Потужний потенціал має міжнародна культурно-гуманітарна співпраця, основними з напрямів якої є вдосконалення

законодавчої бази міжнародного гуманітарного співробітництва, її гармонізація із законодавством ЄС; розроблення договірної бази міжнародного гуманітарного співробітництва; участь у роботі міжнародних та міждержавних організацій; максимальне проникнення українського культурно-мистецького, освітнього та наукового здобутку у світове культурне життя; популяризація української культури, освіти та науки у світі; забезпечення культурної та освітньої співпраці із закордонним українством.

Актуальність. Проблема ролі нашої держави в забезпеченні мовної освіти українців діаспори з новою силою поставала наприкінці 80-х років і особливо в перші роки відродження Української

державності. Вона була і залишається в центрі уваги Кабінету Міністрів України, інших органів центральної та місцевої виконавчої влади. І чим швидше закордонні українці по-справжньому долучаться до процесів державотворення в материковій Україні, і насамперед мовотворчих процесів, тим швидше буде розбудовано соборну Україну і українську мову. Наразі повномасштабна агресія рашистів проти України спричинила нову хвилю розпорошення/діаспоризації українства, що потребує особливої уваги з огляду на потребу формування відповідного гуманітарного простору з метою збереження національної ідентичності вимушених переселенців.

Метою дослідження є аналіз концептуальних та прикладних підстав і можливостей формування національно орієнтованого гуманітарного простору задля консолідації новітньої діаспори українства, спричиненої геноцидною політикою рашистської агресії проти України. Для ефективного розв'язання поставлених проблем необхідне залучення методологічного, історичного, політологічного, соціологічного та філософського матеріалу, що забезпечить комплексний підхід до аналізу гуманітарних пріоритетів розвитку України. Такий комплекс проблем є фундаментальним, позаяк він безпосередньо торкається життя соціуму в його екзистенційних, спільнотних, політичних і культурних вимірах.

Аналіз джерел, останніх досліджень і публікацій. До аналізу означеної проблеми лише в останні роки зверталися Б. Ажнюк, М. Вівчарик, П. Гай-Нижник, В. Капелюшний, І. Краснодемська, К. Настояща, В. Піскун, А. Попок, Ю. Прадід, М. Степаненко, М. Тимошик, Ю. Тищенко, Ю. Фігурний, В. Яблонський та інші

науковці [1]. Їхні розвідки здебільшого стосуються як стану української діаспори загалом, так і особливостей теперішнього насильницького розпорошення українців у світі внаслідок рашистської агресії. Низку проблем, пов'язаних з трансформацією путінізму в тоталітарну систему, сценарії пострадянського транзиту імперії, трансформація росіян в колективного путіна, загрозлива суть рашизму для України і світу та ін. розглянуто в праці «Рашизм: Звір з безодні» [6]. У контексті збереження нації та її ідентичності має зростати і роль самої Української держави в мово- та культуротворчих процесах у середовищі закордонного українства.

Водночас особливості утвердження незалежної України та набуття повноцінного членства в ЄС засвідчують потребу виявлення гальмівних чинників її поступу, негативного ефекту від збереження успадкованих від радянського режиму смислових та ціннісних організаторів життя, пошуку механізмів творення повноцінної національної соціокультурної реальності європейського типу.

Виклад основного матеріалу. Перемога над ворогом потребує консолідації зусиль всієї нації з опертям на повноцінну міжнародну підтримку та допомогу. В питаннях збереження та відтворення гуманітарного простору першочерговою залишається необхідність широкої інформованості людей з питань цілісного образу української національної культури через систему освіти усіх типів та мас-медіа, що сприятиме консолідації нації та державотворчим процесам. Освіта українського зарубіжжя – потужний фактор збереження національної ідентичності українців за кордоном.

У світі існує розвинена мережа українських освітніх закладів різного рівня. Їх історія налічує понад століття, а географія охоплює всі континенти. Сьогодні ми є свідками народження нових закладів українських студій у країнах Європи, над створенням і розвитком яких працюють представники новітньої хвилі еміграції.

На основі дослідження сучасного стану українського шкільництва у зарубіжжі можемо стверджувати: українська освіта розвивається по-різному на світовому просторі. Рівень її розвитку визначають ряд факторів, а саме: політика країни проживання, політика країни походження, активність громади та ін. У нинішній час в умовах перебування за кордоном декількох мільйонів вимушених переселенців внаслідок російської агресії проблема збереження культурно-освітньої ідентичності нової діаспори набуває особливого значення.

Державний геостратегічний вектор України залежить від дослідження прагматичних аспектів фундаментальної проблеми «Україна і світ», яка в свою чергу постає у двох основних вимірах: з одного боку – це утвердження України в сучасному світі та її значення для нього, з другого – вплив світової спільноти на Україну в цивілізаційному, політичному, економічному, інформаційному та інших контекстах. Визначення таких можливостей, як залучення української культури, освіти та науки до світового культурного, освітнього та наукового простору, полягає у розумінні владою і громадськістю місця країни у світі, її вміння відстоювати свої національні інтереси, розпізнавати зовнішні загрози, захищати свої кордони, стверджувати свій зовнішньополітичний вплив, брати

участь у вирішенні глобальних проблем сучасності.

Великий культурний потенціал України є важливим чинником її інтеграції у світовий культурний простір. До цього часу ще недостатньо є осмисленим і належно оціненим цивілізаційний внесок багатьох поколінь закордонних українців, які стали людським капіталом, інтелектуальним і соціальним ресурсом для інших країн і народів та помітно поширили у світовому культурному просторі духовно-інтелектуальні набутки української культури.

Українська діаспора протягом тривалого часу створювала мистецькі, художні й літературні цінності, що сприяли подальшому розвитку як європейської, так і світової культур. Вона і сьогодні продовжує опікуватися художньою, історичною, мистецькою спадщиною, тим самим пропагуючи імена і твори українських митців, громадсько-політичних діячів України, саме тому важливою є співпраця з діаспорою, адже вона відіграє вагомую роль у міжнародній спільноті, бо є важливим демографічним, інтелектуальним, соціально-культурним та інформаційним ресурсом України. Культурні зв'язки із закордонним українством сприяють збагаченню, урізноманітненню й утвердженню української культури у світі. Зміцнення позитивного іміджу України у світовому співтоваристві та забезпечення участі світового українства у процесах державотворення в Україні – основа культурної співпраці із закордонним українством.

Як відомо, сила держави полягає у людському потенціалі. Сьогодні, на жаль, спостерігається значний відтік українських громадян за кордон через військові та соціально-економічні

чинники. Тому важливо, щоб Українська держава створила гідні умови для інтелектуального та творчого розвитку українського народу як на автохтонних землях, так і на поселеннях. Необхідно сприяти зростанню історичної свідомості громадян України, формуванню у світі іміджу України як висококультурної держави, збереженню етнічної ідентичності зарубіжних українців шляхом сприяння процесам формування українських громадських організацій і національно-культурних автономій, ефективному використанню українського фактора у просуванні інтересів України у міждержавних відносинах, поширенню за допомогою закордонного українства відомостей серед громадських, політичних, наукових та ділових кіл зарубіжжя про торговельно-економічні, науково-технічні та туристичні можливості України, підвищення її авторитету у світі.

Україна в свою чергу з метою задоволення національно-культурних і мовних потреб закордонних українців під час укладення міжнародних договорів має передбачати забезпечення прав українських меншин за кордоном, створення оптимальних умов та можливостей для задоволення їхніх соціальних, культурно-освітніх, інформаційних та інших потреб. Для цього держава має сприяти укладенню міжнародних договорів про співробітництво в галузях культури, освіти, соціального захисту, інформаційного забезпечення; з урахуванням інтересів організацій закордонних українців надавати українським культурно-інформаційним центрам організаційну, методичну, технічну та іншу допомогу в місцях компактного проживання українців за кордоном; створювати умови для радіомовлення та телевізійної трансляції

програм з України на підставі міжнародних угод, зокрема через супутниковий зв'язок та інші засоби комунікації.

Отже, за умов тісної взаємної співпраці з країнами-донорами європейське зарубіжжя має стати для України вагомим фактором реалізації зовнішньої політики забезпечення позитивного міжнародного іміджу, економічної, культурної та інформаційної присутності в геополітично важливих регіонах розвитку. Налагодження економічних, культурних та інших зв'язків із зарубіжними країнами зміцнить підвалини розв'язання внутрішніх проблем, враховуючи креативний потенціал українського зарубіжжя.

Гуманітарні стратегії державної політики євроінтеграції мають визначатися національними інтересами українського суспільства, демократичними правами і свободами кожного із громадян. До першочергового кола таких пріоритетів, безумовно, належить потреба реального та правового вивільнення громадянського життя з-під гніту тоталітарної системи, налагодження міжетнічних та міжконфесійних відносин, піднесення культури, освіти та науки до рівня європейських стандартів, створення ефективної системи охорони здоров'я, забезпечення гендерної рівності всіх громадян тощо. Досвід розбудови незалежної України засвідчує чималу проблемність у реалізації тих чи інших гуманітарних векторів її розвитку, подекуди – відверте тупцювання на місці, значну регресію, згортання чи навіть зворотність намічених стратегічних орієнтирів [2; 3].

Креативним розв'язанням згаданих та інших споріднених проблем є реалізація євроінтеграції України, зокрема набуття повноцінного членства в ЄС та

НАТО. Цей вектор розвитку органічно відповідає цивілізаційній ідентичності України, її прагненню позбутися артефактів перебування в тоталітарній державі. Все це визначає необхідність **системного аналізу стратегій гуманітарного розвитку України**, особливо в тій її частині, котра визначається євроінтеграційними пріоритетами [4]. Означене передбачає також пошук моделей подолання розбіжностей між задекларованими політичними намірами владних інституцій та їх практичним втіленням у загальноєвропейському просторі.

Консолідація українського світу в умовах національного спротиву російській агресії у контексті євроінтеграційних пріоритетів є креативним началом пошуку стратегій подолання агресії та перемоги над ворогом. Здійснення цієї мети передбачає застосування інноваційного теоретико-методологічного інструментарію дослідження засад гуманітарного потенціалу України в реалізації її євроінтеграційних перспектив в умовах національного спротиву російській агресії.

Виходячи з аналізу дослідження проблематики консолідації українського суспільства, можна стверджувати, що євроінтеграційна тематика залишається нагальною і для широкого загалу, і для політичного істеблшменту, і для всієї соціогуманітарної сфери. Вирішальним актуалізуючим чинником євроінтеграції України є російсько-українська війна, в якій агресор ставить за мету геноцид українського народу та знищення всієї України. В цій війні **Україна виступила оборонцем загальнолюдських цінностей, отримала всебічну підтримку на глобальному рівні** і як гарантії власної безпеки потребує найширшої інтеграції

в європейській структурі, насамперед ЄС та НАТО.

Реалізація цих пріоритетів потребує наукового супроводу, зокрема в опрацюванні гуманітарних стратегій синергетичної взаємодії з означеними євроструктурами. Однак є підстави стверджувати, що всі оприлюднені і запропоновані розвідки мають фрагментарний характер і, головню, не враховують реалій новітньої історії, прикметної докорінним переоблаштуванням світоустрою. Це ж саме стосується й провідної ідеї щодо формування гуманітарного простору, оскільки потенціал українського суспільства, певні імунні механізми культури й ментальності української нації щодо зовнішніх агресивних впливів – все це нині постає вкрай актуальними проблемами. Будучи спрямованим на виявлення і ґрунтовний аналіз сучасних гуманітарних пріоритетів євроінтеграції, стратегічний аналіз пропонує систематично пов'язані знання про досі недостатньо досліджені латентні механізми самоорганізації українського соціуму, розкриє його внутрішній потенціал для ефективної протидії з боку зовнішніх негативних тисків і збурень та покаже, наскільки закономірним та взаємовигідним для обох сторін є реалізація європрагнень України.

На превеликий жаль, сьогодні Українська держава не те що фінансово не підтримує традиційні європейські та північноамериканські українознавчі центри, які функціонують здебільшого на пожертви громадян, а й узагалі недостатньо знає про їх діяльність. А тим часом, як відомо, в останні роки постали українознавчі центри, філії та кафедри навіть в Азії, зокрема на Близькому Сході, в Китаї та Японії. У галузі

науково-освітнього співробітництва необхідно зібрати і проаналізувати інформацію про українське шкільництво діаспори, провести з'їзд освітян українського зарубіжжя, здійснити фундаментальні дослідження стану та тенденцій розвитку української мови за кордоном та опублікувати їх результати. Слід організувати підготовку та перепідготовку науково-педагогічних та педагогічних кадрів з українознавчих дисциплін та предметів, зокрема української мови, для вищих навчальних закладів за кордоном та шкіл у місцях компактного проживання українців за кордоном, у тому числі шляхом організації відповідних курсів на базі вищих навчальних закладів України. Відповідно до програми українська та студентська молодь із-за кордону має залучатися до навчання на курсах, факультативах, а також до участі в олімпіадах, конкурсах, фестивалях, виставках дитячої та юнацької творчості, що проводяться в Україні.

Міжнародне співробітництво у сфері культури та освіти в Україні покликане забезпечити інтеграцію національної освіти у міжнародний освітній простір. Забезпечення повноправного представництва України у міжнародних форумах, програмах, що проводяться під егідою міжнародних організацій, дає змогу підтверджувати на міжнародній арені високий престиж української освіти, набувати міжнародного досвіду для впровадження подальших реформ структурного характеру і нових інформаційних технологій у сфері освіти. А це означає також розвиток і поглиблення авторитетності держави та людини, доведення до світової спільноти інформації про культурний, освітній, науковий потенціал України, позиціонування

інтересів українців у світі, створення привабливого та прагматично-корисного, авторитетного образу для світу та відкритість до надбань світової культури і цивілізації, вміння вести міжцивілізаційний діалог. Розвиток світоглядних цінностей українця, які базуються на архетипах національної культури, прямо пропорційний розвитку питання національної освіти, виховання, а також можливості застосування ідейних надбань української духовності в глобалізованому світі.

На основі аналізу євроінтеграційної парадигми України відбувається **пошук об'єднуючого чинника для сучасного цивілізаційного простору на умовах збереження розмаїття українського поліетнічного суспільства.** Для України пошук такого об'єднуючого чинника є особливо актуальним, оскільки вона знаходиться на розломі і в точках дотику декількох цивілізацій, як великих, так і локальних. Взаємодія між собою християнської, ісламської, євразійської, а в минулі часи також і давньогрецької, римської, візантійської та ще декількох цивілізацій полишила по собі пласти і нашарування цінностей різних культур і народів. Неодмінно слід враховувати і те, що у власній історії Україна переживає переломний період. **Перемога України над ординським євразійством буде одночасно торжеством всієї світової демократії.** Таким чином, йдеться про українську цивілізаційну минувшину і сучасність як частину всесвітньої історії: з одного боку, у всій її самотності й унікальності, з другого – в інтегративній взаємодії з іншими світовими цивілізаціями.

Тематичні матеріали в популяризації української культури слід

використовувати з метою поглиблення загальних українознавчих знань, формування патріотизму та національної свідомості громадян України, модернізації світоглядної культури українців. У цих матеріалах має бути обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, розкрито теоретичне і практичне значення теми дослідження, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, сформульовано його проблематику і концепцію.

Наукові матеріали мають відображати дослідження, спрямовані на розкриття специфіки України як своєрідної геополітичної реальності у просторі і часі, всебічне, фахове та об'єктивне відтворення становлення українського етносу та його цивілізаційного вибору, з'ясування місця і ролі України в сучасних глобалізаційних процесах.

Надзвичайно обнадійливим кроком для створення конкретних механізмів збереження національної ідентичності українців поза межами України є Указ Президента України № 17/2024 «Про історично населені українцями території Російської Федерації» [5]. В ньому наголошено, що «Росія впродовж століть систематично вчиняла і продовжує вчиняти дії, спрямовані на знищення національної ідентичності, пригноблення українців, порушення їхніх прав і свобод, у тому числі на історично населених ними землях на Кубані, Стародубщині, Північній та Східній Слобожанщині в межах сучасних Краснодарського краю, Білгородської, Брянської, Воронезької, Курської, Ростовської областей Російської Федерації». Подібне відверте насильницьке знищення української ідентичності вимагає адекватної відповіді. А тому, керуючись положеннями

Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, Декларації про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин, а також Конституцією України, Президент дав доручення Кабінету Міністрів України розробити (із залученням міжнародних експертів, представників Світового конгресу українців, вчених, громадськості) та внести на розгляд Ради національної безпеки і оборони України план дій щодо збереження національної ідентичності українців на згаданих поселеннях.

Цей план передбачає, зокрема, «опрацювання питання стосовно збору та вивчення фактів і свідчень про злочини, вчинені проти українців, що проживають (проживали) на територіях Росії, історично населених етнічними українцями, про політику примусової русифікації, політичні репресії та депортації щодо українців, відновлення та збереження історичної пам'яті, у тому числі щодо утворення центру із зазначених питань» [5]. Реалізація цього та інших доручень виконавчій владі дасть можливість вивести на новий щабель розуміння міжнародним співтовариством стану збереження української ідентичності. Водночас консолідація світового українства істотно сприятиме пошуку ефективних засобів у боротьбі проти агресора.

Висновки. Кардинальні трансформації, які переживає сучасне українське суспільство в умовах повномасштабної агресії РФ проти України та набуття нею

статусу кандидата в ЄС, потребують належного глибинного і всебічного аналізу стратегій гуманітарного розвитку України, реалізації євроінтеграційного вектора її розвитку. Вони мають визначатися національними інтересами всього суспільства, забезпеченням прав і свобод громадян, актуалізацією системи фундаментальних цінностей українського народу, втіленням євроцінностей в освітній процес. Створення національно орієнтованого гуманітарного простору в системі новітньої вимушеної хвилі діаспоризації сприятиме як збереженню української ідентичності переселенців, так і підвищенню їх креативної ролі в утвердженні євроінтеграційної стратегії України.

Практичні висновки щодо оптимізації євроінтеграційної стратегії України полягають у наступному: обґрунтування значення громадських ініціатив для утвердження європейських цінностей в Україні; створення системи стандартної освіти в Україні; модернізація світоглядної культури українців; наповнення навчального предметного матеріалу середніх та вищих закладів освіти інтегративними системними знаннями про євроінтеграційну стратегію України; формування емпіричної бази для наукового розв'язання проблем геополітики та глобалістики усфері українознавства, соціальної філософії та філософії історії; утвердження європейської парадигми захисту прав і свобод громадян та рівності всіх суб'єктів права перед законом та ін.

Освітньо-культурні пріоритети євроінтеграції потребують: здійснення інформаційно-комунікаційних проєктів, спрямованих на розвиток та забезпечення національно-культурних потреб

закордонного українства; інформування діаспори про актуальні події суспільного та культурного життя України; сприяння встановленню контактів між науковими закладами, установами культури, творчими колективами з різних країн, які прагнуть підтримувати зв'язки з Україною; створення мережі українських інформаційно-культурних центрів за кордоном на кшталт «Українських садиб/домів».

Концептуальна парадигма євроінтеграції може використовуватись у навчальних програмах середніх і вищих навчальних закладів, у наукових інституціях і державних установах для отримання інтегрованих знань про сфери векторних пріоритетів української держави, історичні традиції їх формування, перспективи посилення ролі України у світовій спільноті. Визначення культурно-освітніх пріоритетів України в сучасному світі може сприяти законодавчій діяльності Верховної Ради України, діяльності виконавчих органів, формуванню геополітичного мислення, визначеній громадянської позиції людини та громадських організацій і політичних партій, модернізації світоглядної культури молоді в епоху глобалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Громадянське суспільство України: сучасні практики та виклики розвитку: аналітична доповідь / за заг. ред. О. А. Корнієвського, Ю. А. Тищенко, В. М. Яблонського. Київ: НІСД, 2018. 128 с.
2. Імплементация Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки: моніторингове дослідження. Київ: Офіс Ради Європи в Україні, 2019. 124 с.
3. Індекс сталості організацій громадянського суспільства в Україні зростає. URL: <https://www.detector.media/infospace/>

article/182667/20-11-20-indeks-stalosti (дата звернення: 20.11.2020).

4. Крисаченко В. С. Динаміка гуманітарних пріоритетів в політичному житті незалежної України: дилема намірів та дій. *Українознавство*. 2020. № 2 (75). С. 93–119.

5. Про історично населені українцями території Російської Федерації.

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 17/2024. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/172024-49513> (дата звернення: 22.01.2024).

6. Якубова Л. Д. Рашизм: Звір з безодні / НАН України. Інститут історії України. Київ: Академперіодика, 2023. 318 с.

REFERENCES

1. KORNIIIEVSKIY, O., TYSHCHENKO, Yu., YABLONSKIY, V., eds. (2018). *Civil Society of Ukraine: Modern Practices and Challenges of Development: Analytical Report*. Kyiv: NISS, 128 p. [in Ukr.]

2. *Implementation of the National Strategy for the Promotion of Civil Society Development in Ukraine for 2016-2020: Monitoring Study*. (2019).

Kyiv: Office of the Council of Europe in Ukraine, 124 p. [in Ukr.]

3. *Civil Society Organisations Sustainability Index in Ukraine is Growing*. [online] Available at: detector.media/infospace/article/182667/20-11-20-indeks-stalosti [Accessed 20 November 2020]. [in Ukr.]

4. KRYSACHENKO, V. (2020). Dynamics of Humanitarian Priorities in the Political Life of the Independent Ukraine: The Dilemma of Intentions and Actions. *Ukrainoznavstvo (Ukrainian Studies)*, No. 2 (75), pp. 93 – 119. [in Ukr.]

5. "On the Territories of the Russian Federation Historically Inhabited by Ukrainians." *Decree Of The President Of Ukraine No. 17/2024*. [online] Available at: <https://www.president.gov.ua/documents/172024-49513> [Accessed 22 January 2024]. [in Ukr.]

6. YAKUBOVA, L. (2023). *Rashism: Beast from the Abyss*. National Academy of Sciences of Ukraine. Institute of History of Ukraine. Kyiv: Akademperiodyka, 318 p. [in Ukr.]

Освіта українського зарубіжжя - потужний фактор збереження національної ідентичності українців за кордоном. У світі існує розвинена мережа українських освітніх закладів різного рівня. Їх історія налічує понад століття, а географія охоплює всі континенти. Сьогодні ми є свідками народження нових закладів українських студій у країнах Європи, над створенням і розвитком яких працюють представники новітньої хвилі еміграції.